

בראשית דצמבר 1956, מספר שבו עות לאחר סיומה של מלחמת סיני, נערכה בפריז ישיבת המועצה הע" ליונה של הברית הצפון-אטלנטית, נאט"ו. בחדר סמוך למליאת הישיבה נועדו מספר בכירים במשרדו של הרברט בלנקנהורן, שגריר גרמניה המערבית לארגון ובעל עבר בשירות החוץ של גרמניה הנאצית. היו שם גם שר ההגנה הגרמני החדש, פרנץ יוזף שטראוס, בעצמו בעל עבר כקצין זוטרי בוורמאכט בחזית המזרחית, הגנרל הנס שפיירל, ממייסדי הצבא המערבי-גרמני, וכן ראש המטות המשולב-בים של ארצות-הברית, האדמירל ארתור רדפורד.

בפגישה דנו, בין השאר, באירוע שטילטל את העולם והעלה את הטמפרטורה במלחמה הקרה – הקונספירציה הסודית שהגו דוד בן-גוריון ושמעון פרס עם בריטניה וצרפת שהובילה למלחמת סיני חודשיים קודם לכן. כתוצאה מהמלחמה נפער קרע משמעותי בתוך נאט"ו בין ארצות-הברית, שהתנגדה למבצע, לבין שתי בעלות בריתה האירופיות, ואילו הרוסים יצאו להגנת מצרים וזכו לתמיכת האו"ם בדרישה שהכוחות ייסוגו מכל השטחים שנכבשו. בחדר הסגור, ראשי הממשל הגרמני הצעיר השמיעו דברים חריפים שתוכנם שונה בתכלית מהעמדה הגרמנית הפומבית: אחרי שכתשו את התנהלות צבאות בריטניה וצרפת, אמר אחד מהבכירים הגרמנים כי "אולי היה זה טוב יותר לאפשר ליהודים להכניע את המצרים", וחבריו הוסיפו דברי שבה רבים על ביצועי צה"ל.

"זה רגע שאולי מדגים יותר מכל את המציאות האחרת, שיש אולי שיקראו לה משוגעת או הזויה, שבתוכה מתנהלים היחסים בין ישראל וגרמניה המערבית בעקבות השואה", אומר פרופ' רוני שטאובר. "יושבים בכי"רים גרמנים, ששירתו בצבא של גרמניה הנאצית, ששוב מדברים על 'יהודים', לא על ישראל, והשיחה שלהם, המתפצלת, אודות היכולות הצבאיות של אותם יהודים, בולטת במיוחד כשזוכרים את תפקידם של הנוכחים רק מעט יותר מעשור קודם לכן. והם, דווקא הם, שיוצאים משהו על אימת המלחמה ורצח היהודים, חושבים שאולי היה צריך להניח לצה"ל לדרוס את צבא מצרים לחלוטין".

התרשומת החסויה של המעמד המוזר הזה, אז בפריז, נחשפת בספרו של פרופ' שטאובר, חבר בחוג להיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטת תל-אביב, "דיפלומטיה בצל הזיכרון", שיצא לאחרונה לאור בהוצאה משותפת של "מרכז זלמן שזר" ו"יד ושם". הספר, פרי עבודת נמל לים של למעלה מעשור ב-12 ארכיונים בארבע מדינות, הוא המחקר המפורט ביותר שפורסם עד היום על היחסים החריגים, שלא לומר בלתי אפשריים, בין גרמניה המערבית, שנוסדה על חורבות הרייך השלישי, ובין מדינת ישראל, שנוסדה, בין השאר, בגלל מה שאותו רייך עולל לעם היהודי.

המחקר מבוסס על תיעוד ישראלי, גרמני, אמריקאי ובריטי, וכולל מקורות רבים שלא נחשפו עד כה, בהיבטים מדיניים, צבאיים ומודיעיניים המביאים ביחד שורה של גילויים על אירועים דרמטיים שמתרחשים בהווה, אבל כולם קשורים בעבותות לשאלת ההתמורדות עם העבר הנאצי.

המהלך של הדוד סם

שטאובר מגלה כי בישראל הבינו די מהר כי יוכלו לנהוג בגמישות יתרה במערכת היחסים עם גרמניה. כך למשל, בניגוד להסכמות לגבי שימוש בכספי השילומים למטרות אזרחיות בלבד, סכומים ניכרים הופנו למערכת הביטחון. "כבר בסוף נובמבר 1952, כלומר עוד לפני האשרור של ההסכם, החלה לפעול ועדה בראשותו של פרס שמטרתה לקבוע את היעדים של כספי השילומים לטובת הצרכים הביטחוניים", אומר שטאובר. כך רכשה ישראל ציוד בגרמניה לתעשיות הביטחוניות במסווה של הזמנות למפעלי תעשייה אזרחית. "לפי המסמכים הפנימיים הגרמניים שגיליתי באחד מהארכיונים, הגרמנים היו מודעים להתנהלות הישראלית והעלימו מכך עין", הוא מוסיף.

גם ארצות-הברית הייתה מודעת למתרחש וניסתה לעינות שות בכך שימוש. "האמריקאים דנו באפשרות להשתמש בהפסקת השילומים כאמצעי לחץ על ישראל כדי שלא תצא למלחמת מנע", טוען החוקר, "כלומר האמריקאים ראו בשילומים הסכם מסחרי". בספר נחשף כי על אף שהגרמנים התנגדו לכך, על פי בקשת האמריקאים הם העבירו לישראל מסר כי יתקשו לעמוד בלחץ בינלאומי

רוני ברגמן, יובל רובוביץ'

עם קצת (הרבה) עזרה מחברים (נאצים לשעבר)

איך נרכש בכספי השילומים ציוד לתעשיות הביטחוניות במסווה של הזמנות למפעלים אזרחיים (ולמה הגרמנים העלימו עין), מי באמת שילם על הצוללות הבריטיות והספינות הצרפתיות שהגיעו לחיל הים (והאם גרמניה הייתה שותפה גם ב"פרויקט דימונה") ומדוע בן-גוריון הסכים שמשפט אייכמן לא ישמש זרקור על פעילותם של פקידים ברייך השלישי ● ספר חדש מביא שורת גילויים על הקשרים העלומים בין הממשלה בירושלים לגרמניה המערבית, כשנאצים וקצינים בוורמאכט לשעבר שימשו בתפקידים בכירים במנגנון שהושיט סיוע חסר תקדים לישראל הצעירה

פרופ' שטאובר, מחבר הספר: "מבחינת בן גוריון הנצחת השואה אמרה בראש ובראשונה הבטחת קיומה של ישראל, ואם בשביל זה צריך לבלוע שלא נעשה צדק עם הרוצחים המתועבים ביותר - זה ויתור סביר לחלוטין"

ראש הממשלה בן גוריון עם הקנצלר אדנאואר בבגישה ב'1960. משמאל: פרס. מימין: אייכמן

מזכיר את קרל פרידריך ויאלון (Vialon), אשר נפגש במהלך 1961 עם ראש משלחת השילומים שישיבה בקלן, השגריר בפועל (טרם כינון היחסים הרשמיים) פליקס שנער. השניים דנו במלווה הביטחוני לישראל - תמיכה אשר נועדה להבטיח את המשך קיומה של המדינה היהודית באמצעות חיזוק וביצור ביטחונה. לא הייתה זו הפעם הראשונה שאותו ויאלון עסק בנרשאים כלכליים הקשורים ליהודים: בתחילת שנות הארבעים כיהן כראש מחלקת התקציבים ברייכסבנק אט אוסטלנד (המדינות הבלטיות וחלק גדול משטחה של בלארוס). בפקודה שהוציא ב'27 באוגוסט 1942 תחת הכותרת "מנהל גטאות היהודים" דרש ויאלון "להחרים את חפצי הזהב והכסף [...] ולסמנם בדקדקנות, לשלחם לקופת האשראי של הרייך שברגה ולהעמידם לרשותי". פחות משני עשורים לאחר מכן כיהן בתפקיד דומה - ראש המחלקה לעניינים כלכליים במשרד הקנצלר - ודן עם נציג מדינת ישראל בנוגע לתמיכה בה.

השם המוכר ביותר מבין פושעי המלחמה שנטלו תפקיד מכריע ביחסים עם ישראל, הוא הנס גלובקה, מנכ"ל לשכת הקנצלר אדנאואר והאיש החזק במערב גרמניה בשנות ה-50 ותחילת שנות ה-60. תפקידו של גלובקה במשרד הפנים של הרייך, כמי שכתב את התקנות להפעלת חוקי הגזע מנירנברג, כאחראי לפתרון שאלות הקשורות למעמד היהודים בגרמניה ובחלק מהארצות הכבושות, הפך לנקודה רגישה אחרי לכי דתו של אייכמן: החשש המערב-גרמני מהפניית זרקור למעשיו של גלובקה בתקופת השואה, כמו גם לאלו של פקידים בכירים בכון, הוביל למגעים מתמשכים בין בכירים בשתי המדינות במטרה למנוע או לפחות לצמצם עיסוק כזה.

ברקע עמדה שאלת מלווה הנשק המערב-גרמני, שע" ליו סיכמו בעל פה ראש הממשלה בן גוריון והקנצלר

בוועדה שישראל תרדוח על כך לארה"ב, אבל ממסמכים אמריקאיים עולה כי ישראל מסרה בירדעין מידע מטעה לגרמנים על כך שכאילו דיווחה על עסקאות הנשק לא-מריקאים. משרת דיווחים של שמעון פרס למטכ"ל עולה כי ממשלת צרפת הייתה מעורבת באופן ישיר בהעברת הנשק מגרמניה לישראל. בנוסף לנשק סופק, מימנו הגרמנים את רכישת הצוללות לווייתן ודקר שנבנו עבור חיל הים בכריטניה. הגרמנים אף שילמו עבור מסוקים שרכשה ישראל בצרפת ומימנו חלק נכבד מעלות ייצור הסטי"לים שם, אלה שאחר כך ייקראו ספינות שרבורג. שטאובר נוגע, אך לא מכריע, בסוגיה הכי רגישה והכי פחות חשופה ביחסים הצבאיים בין המדינות. "יש סימנים שונים ורמזים, אך אין הוכחה חד-משמעית שהגרמנים סייעו לישראל במימון פרויקט דימונה", אומר שטאובר.

פתרון לפושעי המלחמה

היחס מצד נאצים לשעבר וקצינים בכירים בוורמאכט, אשר שימשו בתפקידים בכירים בפקידות הפד"רלית הגרמנית, ל"יהודים" (כלומר למדינת ישראל הצעירה), והיחס של ישראל לאותם נאצים ולידיעה כי הממסד המערב גרמני קלט אותם לתוכו, הפך למכריע בהתפתחות היחסים בין המדינות. לצד מיעוט מזערי של פושעים נאצים שנשפטו בשנים הראשונות לאחר סיום המלחמה בנירנברג ובמספר הליכים משפטיים נוספים, "חי הרוב המוחלט של הפושעים הנאצים בש"לווה מוחלטת בגרמניה עצמה", אומר שטאובר. דור הרוצחים לא רק חי בשלווה, ולא רק כיהן בתפקידים בכירים ברפובליקה הפדרלית, אלא אף מילא תפקיד במגעים הישירים עם ישראל הצעירה. שטאובר

להפסקת השילומים אם ישראל תתמיד בסירובה, אחרי מבצע קדש, לדרישת הנשיא אייזנהאואר לסגת מיד מסיני ללא תנאים.

האמריקאים גם היו אחד הגורמים לעיכוב בכינון יחסי דיפלומטיים בין גרמניה לישראל. "מחלקת המדינה ומזכיר המדינה ג'ון פוסטר דאלס הוליכו את ישראל שולל", חושף שטאובר. במגעים בין האמריקאים לגרמנים, שישראל לא הייתה מודעת להם, הביעו האמריקאים הבנה ואף תמיכה בסירוב הגרמני לכינון היחסים. "על רקע הפגיעה האנושה במעמדן של צרפת ובריטניה במזרח התיכון בעקבות מלחמת סיני, ראו האמריקאים חשיבות רבה במעמדה המיוחד של גרמניה המערבית בארצות ערב, וחששו שאלה ייפגעו אם תכונן יחסים דיפלומטיים עם ישראל", מסביר שטאובר.

אבל ההצלחה הצבאית של ישראל במלחמת סיני, כפי שמצאה ביטוי באותה שיחה בפרז, הביאה לשינוי תפיסה בצמרת השלטון בגרמניה בכל הנוגע לחשיבות של ישראל כנכס אסטרטגי במלחמה הקרה. "בזמן הנסיגה מסיני החל בן גוריון לעסוק בחשיבות הקשרים עם גרמניה במקביל לקשרים עם צרפת, ואולי במקומם אם הקשרים עם צרפת ייפגעו", אומר שטאובר.

המגעים בין ישראל לגרמניה המערבית לאספקת נשק נבעו הן מהרצון של ישראל להגיע לסוגי נשק שלא היו ברשותה, והן מפני שהגרמנים הסכימו לספק חלק גדול מהנשק בחינם. משרד ההגנה הגרמני בראשותו של שטראוס קידם את הקשרים בזמן שמשרד החוץ הגרמני ניסח להכשילם. "כל עוד שימש אדנאואר כקנצלר, משרד ההגנה ניצח בדרך כלל".

אספקת הנשק בוצעה ללא ידיעת הבונדסטאג, הפ"רלמנט הגרמני, אבל על פי דרישת אדנאואר הוקמה ועדה סודית של נציגי המפלגות שלהם, ורק להם, דיווחו בסודי סודות על העניין. בשלב מסוים הועלתה דרישה

בדיון חשאי לאחר מלחמת סיני, שכלל את שר ההגנה הגרמני ושגריר גרמניה המערבית לנאט"ו - שניהם בעלי עבר בשורות הרייך - אמר אחד הבכירים הגרמנים: "אולי היה זה טוב יותר לאפשר ליהודים להכניע את המצרים"

אדנאואר בפגישה במלון וולדורף אסטוריה בניו יורק במאוס 1960, חודשיים לפני לכידת אייכמן בבואנוס איירס. "אדנאואר לא איים על בן גוריון ולא היה צריך לאיים עליו", אומר שטאובר בתגובה לפרסומים שונים בנושא. "להנהגה הישראלית היה ברור שחלק מהעסקה הוא לוודא שמשפט אייכמן יעסוק באייכמן, ולא ידגיש את מעורבותם בפשעי המשטר הנאצי של רבים מאנשי מנגנוני השלטון המערבי-גרמני".

בסתיו 1963 גילו האמריקאים שהגרמנים העבירו, ללא הסכמתם, מסוקי סיקורסקי מתוצרת ארצות הברית, לישראל. וושינגטון הזועמת דרשה פירוט מלא ומדויק של הסוגים והכמויות של הנשק שהועבר ליש"ר. בעקבות השיחות, כך עולה ממסמכים שנחשפים בספר, "הגיעו האמריקאים למסקנה כי הנשק נועד בין השאר להשפיע על בן גוריון כדי שיפעל למנוע או למזער כל פגיעה בתרמיתה של גרמניה במהלך משפט אייכמן".

ואין המדובר רק במשפט אייכמן או רק בגלובקה. בן גוריון נאלץ לבצע בחירה מוסרית: בין ניסיון להביא את הנאצים לדין, או לפחות לנהל קמפיין נגד גרמניה שאינה עושה דבר נגד אותם פושעים - לבין

אשכול ומאיר. היא התנגדה לגישה הפטרטית של בן גוריון, הוא הפך אותה

יצירת קשרים עם מדינה משמעותית בעולם המערבי. הוא בחר באפשרות השנייה. "מבחינתו הנצחת השואה אמרה בראש ובראשונה להבטיח את קיומה של ישראל חזקה שתהווה מקלט לעם היהודי", אומר שטאובר, "ואם כדי להשיג את המטרה הזו צריך להכיל ממשל גרמני רווי נאצים ולבלוע שהצדק לא נעשה עם פושעי המלחמה, גם לא עם הרוצחים המתועבים ביותר - מבחינתו של בן גוריון מדובר בויתור סביר. יש כאן בעצם תפיסות שונות של זיכרון השואה".

שטאובר מראה כיצד - בניגוד למיתוס שלפיו יש ראל רופה את רוצחי העם היהודי עד חורמה - המדינה הזניחה את הנושא לאורך שנות החמישים. בעוד החוק לעשיית דין בנאצים ועוזריהם שימש בעיקר להגשת כתבי אישום נגד קאפואים יהודים שחיו בישראל, לא נמצאו בהתכתבויות עם המשלחת הישראלית בקלן כל הנחיות לפנות אל הגרמנים במטרה לקדם חקירת פושעים נאצים. למעשה, היו אלה פניות מצד ארווין שילה, ראש המרכז לחקר פשעי הנאצים בלודוויגסבורג שפעל תחת הפרקליטות הגרמנית, וגורמים גרמניים נוספים כמו התובע היהודי של מדינת הסן בגרמניה, פריץ באואר, שניהל מלחמה אישית להביא לדין נאצים בגרמניה, אשר "עוררו את היועץ המשפטי, הפרקליטות ומשטרת ישראל לפתוח בגביית עדויות על מעשי הפשע" - ורק החל מאביב 1959.

הפנייה הראשונה של שילה נגעה בחקירת "גירושים ומעשי רצח במחוז לובלין בשנים 1943-1944". שנער, הנציג בקלן, העביר את הפנייה ליועץ חיים כהן. כהן העביר את הפנייה - שכללה גם שמות אפשריים של עדים - אל ראש אגף החקירות במשטרה, יהודה פראג. "יש להושיט לתובע הכללי הגרמני בעניין זה את מיטב העזרה עד לקצה יכולתנו", כתב כהן.

הקשרים שנוצרו בין כהן לבאואר יצרו שרשרת אירועים שהובילה במאי 1960 לחיטוף טיפה של אייכמן ולמשפט. למעשה, אומר שטאובר, רק לאחר לכידת אייכמן החלה

עטיפת הספר

ישראל לשנות את מדיניותה בכל הנוגע לדרישה ברורה יותר מהגרמנים להעמיד פושעים נאצים למשפט והבטיחו המובהק לכך הייתה התנגדותה להחלת ההתיישנות על הפושעים.

החזית נגד תעודת היושר

שאלת היחס למערב גרמניה כ"גרמניה האחרת" פיל-גה לא רק את הציבור הישראלי, אלא אף את ממשלתו ומפלגתו של בן גוריון. "העמדה הפטרטית כלפי גרמניה ניה נחשבת בטעות לגישה מפא"יניקית. זו הייתה בעיני קר גישתו של בן גוריון וקבוצת הצעירים שטיפח, תוך התנגשות חריפה עם בכירים אחרים במפלגה", אומר שטאובר. גולדה מאיר הובילה את החזית נגד ראש הממשלה. בפגישה של פורום "חברינו" - בכירי מפא"י - בקיץ 1962, הטיחה גולדה דברים קשים בבן גוריון בנושא. אין זה ראוי, טענה, שראש הממשלה יעניק "תעודת יושר" לגרמניה המערבית... "שעה שאלפים בשירות המדינה היו גם בשירות הנאצי".

ממשלת אדנאואר, מצידה, ראתה בתמיכה הישראלית כלי מרכזי בקמפיין היח"צ לשיפור תרמיתה הבינלאומית של גרמניה. "הגרמנים תפסו את ישראל ואת היהודים ככלל, בעיקר בארצות הברית, כבעלי כוח אדיר", אומר שטאובר. זה מוביל ל"דברים יוצאי דופן שהם עושים, כמו כמויות הנשק שהם מספקים לישראל חנם, המלווה שנותנים לישראל בתנאים מדהימים, ואפילו ההבנה שחלק מזה ילך כנראה לפרויקט דימו"נה". אלו דברים שהם "פנטסטיים, שמדינה לא עושה עם מדינה אחרת", ושכשביילו מוכנים הגרמנים אפילו להסתבך עם הפטרון המרכזי שלהם - ארצות הברית. גישתו של בן גוריון הייתה לא להטיח בממשלת גרמניה המערבית את עברה הנאצי ובשל כך לדרוש ממנה תמיכה, אלא להזמין את אדנאואר להיות "שותף בבניית ישראל, מתוך מטרה שהדור הבא של הגרמנים יידע שלא היה רק היטלר, אלא הייתה גרמניה שסייעה להקים את מדינת היהודים. זו הייתה הגאונות של גיי-שתו הדיפלומטית", אומר שטאובר.

"לוי אשכול, שהחליף את בן גוריון, נקט בגישה הפוכה בדיוק. על רקע החלטת ממשלת הקנצלר החדש לודוויג ארהרד בראשית 1965 להטיל אמברגו על מש"לוחי נשק לישראל, הציג אשכול דרך תגובה שונה בכל הקשור לשימוש בזיכרון השואה כ'נשק מדיני'. משרד החוץ הוביל את הגישה האגרסיבית, ומעתה לא היססה עוד ישראל להזכיר לגרמנים באופן ישיר, ולעיתים בוטה, את חובם המוסרי לעם היהודי ולמדינתו.

משרד החוץ יצר באופן מניפולטיבי, כך שטאובר, חיבור בין ההתיישנות על מעשי רצח בתקופת הנאצים, אשר עמדה להיכנס לתוקף במאי '65, לבין האמברגו.

בסדרת מברקים מוצפנים וחי שאיים, הונחו שגרירויות ישראל והקונסוליות בכל העולם, בעיקר בארה"ב, לפעול נגד גרמניה, ובכלל זה להשמיץ כנאצי את שר החוץ של גרמניה, גרהרד שרדר, שהוביל את קו האמברגו ואף האשים את ישראל בכפיות טובה ("הישראלים אינם מעריכים את נדיבותנו", ציין בהתכתבות שלו עם הקנצלר ארהרד).

כך, למשל, בפגישה מתוחה שהתקיימה בשגרירות הגרמנית בווינגטון בנובמבר 1964, בין השגריר לבין משלחת ותיקי המ"לחמה היהודים, שנשלחו כמוזן כולם בידי ישראל, הם לא היי ססו לאיים כי יפעלו נגד עמדת גרמניה בפורומים בין-לאומיים, יקראו להחרים סחורות גרמניות בארצות הברית וכן "יפנו למצפון האמריקאים מבני כל הדתות שלחמו בגרמניה", "ארגנו הפגנות ותיקי מלחמה גם בארצות אחרות", וקבעו כי בבסיס הדברים עומדת "השאלה המוסרית: מחויבותה של גרמניה להעניש את הפושעים, ולהבטיח שסכנת השמדה לא תישנה".

"היה כאן ניצול של התפיסה הגרמנית שהייתה רווחת גם בקרב רבים שלא ראו עצמם כאנטישמים, בדבר כוחם העודף של היהודים בארצות הברית", אומר שטאובר. "איומים אלה של ותיקי המלחמה היהודים נתפסו כאמינים".

כשבאותו חודש שרדר ביקר בארצות הברית, מערך

משרד החוץ הישראלי התגייס כולו לעודד ולכוון את הארגונים היהודיים במערכה נגד גרמניה המערבית. כתריאל כ"ץ, הקונסול לניו יורק, הבריק לירושלים בדבר "מבצע שרדר". גם העיתונות היהודית - באנ"גלית, בידיה ואף בגרמנית - תודרכה על ידי הדיפ"לומטים הישראליים ופירסמה מאמרים כמבוקש. ועידת הנשיאים פירסמה הודעות גינוי ב"ניו יורק טיימס" וב"הראלד טריביון".

בעוד בן גוריון דיבר עם אדנאואר על "שותפות", ובנה בכך את הבסיס ליחסים הלא-רשמיים, דיבר לוי אשכול על קשר של "תובע ונתבע", או במילים אחרות, "שלא משנה מה קורה בגרמניה או ביחסיה עם העולם, היא צריכה לשים תמיד את החוב המוסרי כלפי העם היהודי כשיקול ראשון ומכריע", מסביר שטאובר. ארהרד רחה את הגישה וקבע כי הוא מודע אמנם ל"חוב היסטורי", אך מדיניות ממשלת גרמניה חייבת להיות בראש ובראשונה מודרכת "על ידי האינטרסים של העם הגרמני". אשכול לא ויתר על עמדתו, ובנאום שנשא ככנסת בפברואר 1965 הצהיר: "היה זה ברור וגלוי: חובתה של גרמניה לסיוע לישראל בצידו לביטחונה, ושום פיצויים ותחליפים כספיים לברם לא יהיה כדי לצאת ידי חובה זו".

כסוף חודש פברואר סיכמו במשרד החוץ בירושלים כסיפוק רב את היריתמותן של רוב הקהילות היהודיות ברחבי תבל לפעולה נגד גרמניה. שרדר עמד במרכז הועם הישראלי, וכישיבות הצמרת הביטחונות והמדיניות אף הושמעה כלפיו ההאשמה החמורה ביותר שהיה ניתן להפנות כלפי בכיר גרמני: "שרדר הוא הנאצי הגדול ביותר שיש היום על המפה הגרמנית", אמר שם אחד הבכירים. "הוא נשוי ליהודייה וחושב כנראה שעל ידי הנישואים האלה הוא יצא מהקומפלקס של יחסו ליהודים. לדעתי הוא איש מסוכן". הדובר היה סגן שר הביטחון, אהרן שמועץ פרס.

בראשית 1965 ישראל הורתה לשנער לחזור מיד הביתה, ובעצם הקפיאה את היחסים שלה עם גרמניה. "ישראל יצאה למלחמה נגד שרדר וארהרד, ושמה על השולחן את הקלף החזק ביותר שלה - האשמה - וניי צחה. העיתוי גם סייע מאוד - ההתקרבות של מצרים למזרח גרמניה שהקלה על גרמניה המערבית לחזק את הקשרים עם ישראל", אומר שטאובר. כעבור כחודש הועברו לישראל ולמנהיגי הארגונים היהודיים מסרים לגבי רצונו של ארהרד לחדש את השיחות עם ישראל ולסיים את המשבר. חבר פרלמנט בכיר, קורט בירנבך, מונה לתפקיד שליח אישי של הקנצלר לישראל ועד מהרה יושבו ההדורים.

בעקבות הקמפיין הבינלאומי, היהודי והישראלי, חברי בונדסטג רבים שינו את דעתם ותמכו בביטול ההתיישנות. חבר הפרלמנט הבכיר החל בפגישות עם הצמרת הישראלית ב-8 במאוס

פרופ' שטאובר. "ישראל שמה את הקלף החזק ביותר שלה - האשמה - וניצחה"

1965. יום קודם לכן הצהיר הקנצלר ארהרד כי ממשלתו חותמת "לכונן יחסים דיפלומטיים עם ישראל". הוא אמנם התלבט לגבי דרג היחסים, והורה לביירנבך להציע תחילה יחסים קונסולריים, אך בהמשך שינה את עמדתו בלחץ מפלגתו. מעתה עמדו רק יחסים דיפלומטיים על הפרק. ב-16 במאוס הציג ראש הממשלה אשכול בפני הכנסת את החלטת הממשלה העקרונית לכינון יחסית דיפלומטיים מלאים עם גרמניה המערבית, והבהיר כי מדובר בהיענות לפניית הגרמנים. ב-12 במאי הוחלפו האיגרות המסכמות בין אשכול וארהרד.

אמברגו הנשק אמנם לא הוסר באופן רשמי, אך ארהרד אישר בעצם להמיר בכסף את אמצעי הלחימה, ובמקביל סופקו לישראל טנקים בידי האמריקאים. העיקר בהסכם החדש היה כינון יחסים דיפלומטיים מלאים בין גרמניה המערבית לישראל ודחייה משמעותית בהחלת ההתיישנות על מעשי רצח של פושעי מלחמה נאצים. "למרות הסיכומים ובצד הקשרים המתהדקים בין שתי המדינות", מסכם שטאובר, "גם לאורך השנים הבאות שאלת היחס בין 'החוב המוסרי' לבין האינטרסים המדיניים המשיכו לעורר מעת לעת מחלוקות עקרוניות ואף ויכוחים נוקבים, שחלקם מהדהדים גם היום".